

working with the parents of such a child. The composition of the interdisciplinary team involved in providing continuous speech therapy support for such a child is scientifically substantiated, and the key role of the speech therapist and parents is emphasized. The algorithm for the implementation of interdisciplinary speech therapy support is presented as a system of successive stages, filled with content and tools for its provision. The algorithm of actions and the full implementation of speech therapy support for a young child with cerebral palsy ensures a successful individual trajectory of the child's development. This contributes to the formation of positive indicators, in particular, the basis for the formation and development of speech.

Key words: speech therapy support, young child with cerebral palsy, individual development trajectory, positive development indicators, interdisciplinary approach, family-centered approach, neuroplasticity, speech.

DOI: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series19.2024.46.06>

УДК 376.091.3:81'233]:616.896-053.2

О.В. Козинець

o.v.kozynets@udu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-6325-4783>

А.Г. Співак

a.h.spivak@npu.edu.ua

<https://orcid.org/0009-0001-0658-0590>

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛОГОРИТМІЧНИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА

У статті йде мова про дітей з розладами аутистичного спектра дошкільного віку, в яких порушення в розвитку зумовлені істотними обмеженнями комунікації, поведінки та соціальної взаємодії. Реакції та поведінка дітей з розладами аутистичного спектра часто є нетиповою, незрозумілою чи несподіваною. Тяжкість порушення визначається тим, як дитина здатна реагувати на зміни у повсякденному житті. Характерною ознакою дітей з розладами аутистичного спектра є їхня ігрова діяльність: одноманітне використання нетипових речей як іграшок, як пріоритет — ігри на самоті. Одним із ефективних засобів корекційного впливу на дітей із розладами аутистичного спектра є логопедична ритміка. Її активно використовують як ефективний засіб коригувального впливу на поведінку та особистість в цілому, так як логопедика пов'язана з різними видами музичної, рухової та мовленнєвої діяльності: слухання музики, співу, музично-ритмічні рухи, гра на музичних інструментах, промовляння віршів під музику тощо. Також у статті окреслені певні правила, яких необхідно дотримуватись під час організації занять з логопедики для дітей з розладами аутистичного спектра, які суттєво можуть покращити використання логопедики як одного з напрямків розвитку дітей з аутизмом.

Ключові слова: аутизм, розлади аутистичного спектра, ігрова діяльність дітей з РАС, дошкільний вік, логопедична ритміка.

Постановка проблеми. В сучасному світі проблема виховання та навчання дітей із розладами аутистичного спектра набуває все більшої актуальності. Збільшення частоти виявлення даного порушення, яке спостерігається в усьому світі, спричинило великий інтерес наукового світу до нього. Розлади аутистичного спектра (далі — РАС) проявляються ще у дитячому віці. Для них характерні порушення у розвитку, які зумовлені істотними обмеженнями комунікації, поведінки та соціальної взаємодії (В. Тарасун, Г. Хворова, 2004). Адже бажання комунікації пов'язане з розвитком суспільних відносин, які зазнають найбільших труднощів. Зазвичай, діти з аутизмом починають розмовляти набагато пізніше своїх однолітків, а перші слова часто є нетиповими; часто висловлювання дитини — це уривки з почутого у мультфільмах чи іграх. Значна частина дітей з РАС взагалі не використовує мовлення, а замість нього користуються вокалізаціями, які позначають комфорт чи дискомфорт дитини (О. Літвінова, 2013).

Наразі науковці й практики шукають шляхи забезпечення ефективної організації та надання якісних корекційно-розвивальних послуг дітям з РАС. При цьому єдина оптимальна система організації корекційних занять, до яких входять і заняття з логопедики, є недостатньо розробленими. Тож питання особливостей проведення логопедичних занять для дітей із розладами аутистичного спектра

В. Гринер, Н. Збруєва, Є. Конорова, М. Румер), зазначають, що вони вивчаючи досвід європейських вчених, зазначили особливості застосування логоритміки для дітей з різноманітними порушеннями: вік дитини; рівень інтелектуального потенціалу; фізичний розвиток. З часом логоритміку почали активно використовувати у різних реабілітаційних методиках, як ефективний засіб коригувального впливу.

Слово «логоритміка» має грецьке походження і складається з двох частин: «логос» — в перекладі означає «виховання правильного мовлення», та «ритміка» — означає «рівномірний, розмірений». Поєднання рухів, слів та музики у логоритміці, незалежно від співвідношення кожного її компоненту, сприяють формуванню та корекції рухової сфери дитини, її психо-емоційної сфери та мовлення. Метою логоритміки є:

- розвиток розуміння співвідношення мовлення з рухами та музичним ритмом;
- розвиток загальної та дрібної моторики, координації;
- розвиток темпо-ритмічного чуття (Г. Кавиліна, 2021).

Відповідно, мета логопедичної ритміки для дітей з РАС полягає у всебічному розвитку дитини з урахуванням її індивідуальних потреб, виправленні порушень мовлення шляхом розвитку і корекції мовних та немовних психічних функцій, та адаптації дитини до умов зовнішнього і внутрішнього середовища, її успішній соціалізації (Г. Кавиліна, 2021).

Цілі логопедичної ритміки можуть бути досягнені за умови дотримання наступних принципів:

«1. Принцип особистісного підходу пояснює необхідність раннього діагностування дітей з порушеннями та розробку ефективного корекційного впливу.

2. Принцип розвивального навчання — навчання повинне вести за собою розвиток дитини.

3. Принцип поліфункціонального підходу передбачає одночасне рішення декількох корекційних завдань під час проведення заняття з логопедичної ритміки.

4. Принцип активності та свідомості дітей передбачає використання прийомів активізації пізнавальних здібностей дітей.

5. Принцип доступності та індивідуального підходу — врахування вікових, фізіологічних та інтелектуальних особливостей дитини, характеру патологічного процесу.

6. Принцип поступового підвищення вимог — поступовий перехід від простих завдань до складних, за умови формування та закріплення необхідних навичок.

7. Принцип наочності передбачає взаємодію усіх аналізаторних систем організму з метою забезпечення слухового, зорового та рухового досвіду дітей.» (Г. Хілько, І. Зятіна, 2013, С.40).

Реалізація цих принципів відбувається в процесі використання наступних засобів:

- ходьба й маршування у різних напрямках;
- вправи спрямовані на розвиток дихання, голосу і артикуляції;
- вправи, що регулюють м'язовий тонус;
- вправи, спрямовані на активізацію уваги;
- вправи на рахунок;
- мовні вправи з або без музичного супроводу;
- вправи, що формують почуття музичного розміру та темпу;
- ритмічні вправи;
- спів;
- вправи пов'язані з грою на музичних інструментах;
- самостійна музична діяльність дітей з порушеннями мовлення;
- ігрова діяльність;
- вправи для розвитку творчої ініціативи (О. Шпирна, М. Коваленко, 2012, С.21).

Отже, логоритміка пов'язана з різними видами й музичної діяльності: слухання музики, співи, музично-ритмічні рухи та гра на музичних інструментах.

Слухання, тобто сприйняття музики використовується для релаксації, активізації та розвитку слухової уваги.

Співи включають в себе вправи для тренування мовленнєвого апарату, а також вправи для розвитку дрібної моторики, ігри з використанням співу, співвідношення співу та рухів.

Гра на музичних інструментах сприяє розвитку почуття темпу та ритму. На заняттях музичні інструменти посідають важливе місце, оскільки залучають дитину у світ музики, допомагають розвивати

- підготовча частина (включає ходьбу спокійного характеру під маршову музику; вправи на різні види ходьби і бігу, з рухами рук, зі зміною напрямку, зі зміною рухів, з перестроюванням);
- основна частина (вправи спрямовані на розвиток дихання; вправи для чіткого промовляння голосних звуків, голосові вправи, вправи для чіткого промовляння складів, мовні ігри спрямовані на розвиток уваги, переключення, синхронності);
- заключна частина (вправи на відновлення дихання і релаксацію, різні види спокійної ходьби) (Г. Кавиліна, 2021).

Окрім цього, Г. Кавиліна (2021) зазначає, що заняття з логоритміки традиційно складається з таких частин: вправи, спрямовані на розвиток орієнтації у просторі, ритміко-гімнастичні вправи, вправи з дитячими музичними інструментами, ігри під музику, танцювальні вправи, вправи на розвиток мімічної мускулатури та дрібної моторики, співи, вправи на розвиток загальної та слухової уваги, вправи на координацію слів з рухами, артикуляційні вправи.

Залежно від завдань заняття, які педагог ставить перед собою, кожна частина може тривати необхідну кількість часу, але будь-яке заняття повинно містити вправи на зняття напруги, розслаблення та заспокоєння дітей. Структура заняття та кількість вправ також залежить від корекційних, розвивальних, виховних завдань, які поставлені педагогом в кожному окремому випадку.

Вправи, спрямовані на розвиток орієнтації у просторі, мають бути організуючим початком кожного заняття. Вправи, які використовують на даному етапі спрямовані на те, щоб навчити дітей організованості під час проведення занять. Наприклад: шикуватися, швидко знаходити своє місце, зберігати дистанцію, ходити по колу в заданому напрямку чи різними видами кроків тощо.

Ритміко-гімнастичні вправи сприяють розвитку м'язового скелету дитини; узгодженню рухів рук з рухами ніг, тулуба та голови; корекції координації рухів та формуванню і розвитку необхідних музично-ритмічних навичок (В. Мухін, 2009).

Вправи з дитячими музичними інструментами включають в себе організацію своєрідного оркестру, коли педагог грає на музичному інструменті, а діти підіграють йому, зберігаючи заданий музичний ритм.

Ігри під музику спрямовані на формування навички почергової зміни рухів одночасно зі зміною музики, відповідно до музично-ритмічного образу.

Набуття навичок чіткого та виразного виконання основних рухів та елементів танцю, уміння розпізнавати та відтворювати в рухах особливості національних таночків відбувається під час навчання дітей танцям.

Вправи, спрямовані на розвиток дихання, голосу та артикуляції сприяють формуванню правильного діафрагмального дихання, тривалості видиху, його сили та поступовості. Ці вправи можна поєднувати з рухами рук та ніг, тулуба, голови.

Пальчикова гімнастика — елемент логоритмічних занять. Т. Богдан (2016), аналізуючи літературу, вказує на те, що тонкі рухи пальців рук позитивно впливають на розвиток звуковимови та загальних інтелектуальних здібностей. Коли рухи пальців рук досягають достатньої точності — спостерігається підвищення якості корекції експресивного мовлення дитини з РАС. Адже з моменту, коли дитина вільно виробляє ритмічні рухи пальцями, у неї підвищується узгодженість діяльності лобних і скроневих (сенсорна зона) відділів мозку. Тому, рівень розвитку мовлення у дітей завжди знаходиться в прямій залежності від ступеня розвитку тонких рухів пальців рук, а недосконалість дрібної моторики утруднює оволодіння письмом і рядом інших навчальних та трудових навичок.

Також у заняття необхідно включати вправи, які передбачають лазіння, залізання, перелізання, повзання різними способами. Для цього можна використовувати різні спортивні модулі або вибудувати смугу перешкод з підручних матеріалів з урахуванням техніки безпеки (В. Мухін, 2009).

На заключному етапі логоритмічного заняття, а за потреби і між вправами необхідно використовувати самомасаж, розтягування та дихальні вправи. За потреби у логоритмічні заняття можна включити вправи спрямовані на припинення та усунення нав'язливих стереотипних рухів.

Важливо спонукати дитину спостерігати за рухами, пізнавати, відчувати та називати їх. «Для цього необхідно:

- чітко та повільно виконувати рухи, коментуючи їх;

(2010). Klinichniy protokol nadannia medychnoi dopomohy ditiam iz hiperkinetychnymy rozladamy. Kyiv. 8. **Litvinova O. V.** (2013) Shchodo pytannia systematyzatsii movlennievkykh porushen pry autyzmi. Lohopediia. № 3. 9. **Mukhin V. M.** (2009) Fizioterapiia. Fizychna reabilitatsiia : pidruchnyk. Kyiv. 10. **Tarasun V. V., Khvorova H. M.** Kontseptsii rozvytku, navchannia y sotsializatsii ditei z autyzmom : navch. posib. dlia vyshchyykh navch. zakladiv. Kyiv. 11. **Chesnokova L. V., Zolotarova O. I.** (2020) Zaniattia z lohorytmiky dlia ditei iz vadamy movlennia. Osnova. 12. **Khilko H. O.** (2013) Lohorytmika dlia ditei-lohopativ doshkilnoho viku. Lohoped. №8. 12. **Shpyrna O. M.** (2012) Vykorystannia lohorytmichnykh pryiomiv u korektsiinii roboti: (pochatkova shkola). Lohoped: naukovy-metodychnyi zhurnal. 13. **Shulzhenko D. I., Andreieva N. S.** (2011) Korektsiinyi rozvytok autychnoi dytyny: knyha dlia batkiv ta pedahohiv. Kyiv. 14. **Shulzhenko D. I.** (2006) Spivvidnoshennia pervynnoho ta vtorynnoho v strukturi autychnoho porushennia pry polisensornykh defektakh Sotsialnopsykholohichni problemy tyfopedahohiky. Kyiv.

KOZYNETS, O., SPIVAK, A. FEATURES OF THE ORGANIZATION OF LOGARITHMIC LESSONS FOR CHILDREN WITH AUTISTIC SPECTRUM DISORDERS.

The article deals with children with autism spectrum disorders of preschool age, in which developmental disorders are caused by significant limitations of communication, behavior and social interaction. Reactions and behaviors of children with autism spectrum disorders are often atypical, confusing, or unexpected. The severity of the disorder is determined by how the child is able to respond to changes in his usual daily life. A characteristic feature of children with autism spectrum disorders is their play activities: monotonous use of non-typical things as toys, as a priority - games alone.

One of the effective means of corrective influence on children with disorders of the autistic spectrum is logopedic rhythms. It is actively used as an effective means of corrective influence on behavior and personality as a whole, since logorhythms are associated with various types of musical, motor and speech activities: listening to music, singing, musical and rhythmic movements, playing musical instruments, reciting poems to music etc. The article also outlines certain rules that must be followed when organizing classes on logorhythms for children with autism spectrum disorders, which can significantly improve the use of logorhythms as one of the areas of development of children with autism.

Key words: autism, disorders of the autistic spectrum, play activities of children with ASD, preschool age, speech therapy rhythms.

DOI: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series19.2024.46.07>
УДК 364.048.6-057.36

О.П.КРУГЛИК

o.p.kruhlyk@udu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-9632-6579>

Л.М.РУДЕНКО

l.m.rudenko@udu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-1655-5708>

І.С.МАРКУСЬ

i.s.markus@udu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-0071-9798>

**РОЗРОБКА ТЕХНОЛОГІЙ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ, ВЕТЕРАНАМ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ**

Відзначається необхідність забезпечення соціально-психологічної підтримки та педагогічно-корекційної реабілітаційної допомоги людям після пережитих травмуючих подій, контузій. В статті описані підходи до застосування психолого-педагогічних технологій на відновлення функціональних порушень у військових, ветеранів, повноцінної їх життєдіяльності, соціальної ідентифікації; впровадження реабілітаційних послуг (психолого-педагогічних, соціальних, фізкультурно-спортивних, фізичних) як умов для максимальної психологічної, корекційно-компенсаторної та соціально-трудової реабілітації й повноцінної інтеграції в соціум.